

DE KREATIVE FAG KAN BLIVE CENTRALE I ET NYT GYMNASIUM

af Søren Schmidt

Man har længe talt om, at gymnasiet/HF var inde i en krise: det drejede sig om et forældet fagindhold, for stor fagopsplitning, for få penge til nye aktiviteter, for dårligt uddannede lærere, elever med for lidt paratviden - og hvad man nu ellers kunne finde på. Og mærkeligt nok har eleverne eller måske snarere de potentielle elever ikke opdaget denne krise eller har de? I alle tilfælde kunne gymnasieskolernes lærerforenings styrelse for nogen tid siden konstatere, at gymnasiet/HF var ved at blive en publikumssucces. Eleverne strømmer til. Hvor ca. 8% af en ungdomsårgang i 1960 kom i gymnasiet, så nærmer tallet sig nu 40% - altså næsten halvdelen af alle unge kommer i gymnasiet/HF. I et særnummer af "Gymnasieskolen" udsendt i august 1978 pegede en gruppe kritiske gymnasielærere på, at eleverne nok snarere blev tvunget i gymnasiet/HF af deres nuværende situation. Krise og arbejdsløshed har begrænset tilgangen til almindelige produktive erhverv og til den gamle mesterlære. Adgangsbegrænsning, manglende løn i basisåret og manglende praktikpladser har ødelagt EFG-uddannelserne. Endelig er realeksamen og med den et kvalifikationsbevis også forsvundet. For en del elever er gymnasiet/HF blevet en parkeringsplads, hvor arbejdsløshedssituationen bliver udskudt. For andre er disse uddannelser eneste mulighed for at få papir på skoleuddannelsen.

Sammen med denne eksplosion i tilgangen har adgangs-begrænsningen til de videregående uddannelser æn-

dret studentereksamens status radikalt. Hvor tidligere en studentereksamen automatisk gav adgang til de fleste højere uddannelser så kræves der nu i de allerfleste tilfælde et bestemt karaktergennemsnit. Det har medført, at eleverne mere og mere præges af karakterræs og af overvejelser over, hvad der er meriterende for deres fremtidige erhvervsønsker. På lærersiden betyder manglende bevillinger til undervisningsmaterialer, til at få eleverne ud at se på det omgivende samfund og til efteruddannelse, at det er meget vanskeligt at gå imod dette ræs. Alt det som kunne være spændende i udvidelsen af gymnasiets/HF's sociale elevgrundlag drukner i karakterræs, for store klasser og nedkørte lærere. Eleverne får ikke en undervisning, som kunne sætte dem i stand til at analysere og forstå den virkelighed, de er placeret i. Mange elever bliver fremmede overfor gymnasie miljøet og fikseringen på, hvad der kan være meriterende, får mange til at forlade systemet. Det er eleverne fra miljøer uden tradition for at videreuddanne sig, som først forlader gymnasiet og HF. Og hvis de gennemfører er det dem, der ikke fortsætter en videregående uddannelse på grund af frygten for de mange studieår og medfølgende efterhånden bundløse gældsbyrde.

Men det er vigtigt at fastholde, at gymnasiets situation i øjeblikket på flere led er dobbelttydig. Den skærpede konkurrence mellem de enkelte elever kan betyde, at eleverne virker roligere end tidligere i en lærerstyret, passiviserende under-

Det kriseagtige opleves mest i en aktiviserende undervisningsform (Foto: Niels Alm)

visningsform. Det kriseagtige opleves mest i en aktiviserende undervisningsform, hvor eleverne aktivt skal arbejde sammen, lytte på hinanden, bøje af, præstere noget for kollektivet og ikke kun for sig selv. Det samme gælder den store elevtilstrømning. Den kan undertiden give én selv en dejlig fornemmelse af at arbejde med en succes - noget med fremtid i. Specielt musiklærere kan blive helt kulrede af at se, hvor mange ledige stillinger, der er her midt i en krise med 200.000 arbejdsløse og 30.000 på efterløn. Men ser man på årsagerne til den store tilstrømning, afløses succesfornemmelsen hurtigt af en fornemmelse af udsigtsløshed. Ligesom konkurrenceraset gør alle pædagogiske eksperimenter til lange, seje kampe. På overfladen kan det se ud som om alting er rosenrødt, men under overfladen ser det faktisk meget, meget skidt ud.

DET KUNNE EGENTLIG VÆRE SÅ GODT.

Gymnasiets vanskelige situation kan imødegås på flere måder. Den enkleste måde er vel at sige, at så længe samfundet jævnlige rammes af økonomiske kri-

ser og så længe gymnasiet skal uddanne hensynsløse, individualistiske magtstræbere, fordi vores samfundssystem kræver en sådan elitetop - så længe vil gymnasiet eller den tilsvarende højeste skoleuddannelse af os opleves som kriseramt. Det er med andre ord det omgivende samfund, som bestemmer, hvordan gymnasiet skal være. Og hvis vi vil lave gymnasiet om, så må vi først ændre samfundet. Hermed kunne det se ud som om man skulle læne sig tilbage med hænderne i skødet. Men det skal man faktisk tværtimod. Der sker nemlig det, at alle (næsten alle elever og lærere i gymnasiet/HF) oplever institutionen som et modsætningsfyldt sted - som et ubehageligt sted, som egentlig kunne være et rart sted. Det kunne være rart og skægt og interessant at spille, synge, høre god musik, erkende noget om musik, erkende noget om sine egne muligheder for at udtrykke sig musikalsk osv. Det kunne være rart, at finde ud af, hvordan samfundsproblemer hænger sammen, hvordan en transistor fungerer, hvordan man er blevet i stand til at sende mennesker til månen, hvorfor der var verdenskrig fra 1940-45, hvordan vores forældres og bedsteforældres verden så ud og blev oplevet osv. osv. - MEN DER ER IKKE RART I DET NUVÆRENDE GYMNASIUM/HF. Fordi eleverne skal bedømmes og fordi hele deres fremtid afhænger af denne bedømmelse. Gymnasiet/HF er et hus med mange apparater, instrumenter og ofte med mange lærere, som ved en masse og i hvert fald engang har været meget interesseret i nogle spændende ting. Men både elever og lærere bliver ødelagt af frygt for hinanden, indbyrdes konkurrence, uindfriede ambitioner. Og institutionen opleves af elever og lærere overvejende som et fjendtligt sted, som det gælder at kringles sig igennem uden alt for megen besvær.

Jeg tror, at denne modsætning er institutionens mest grundlæggende problem, og den kan ikke løses. Man ser den i musiktimerne, når der skal afreageres på matematiktimernes terror. Man ser den ved festerne

hvor institutionens inventar skal have en på hatten. Man ser den den sidste skoledag, hvor eleverne endelig får lov til at optræde som det de til daglig behandles som: uansvarlige børn. Men jo flere oplevelser eleverne har af, at der kan laves noget, som er spændende - jo klarere lærerne er over denne modsætning og hvoraf den kommer - desto større chancer har man for at skærpe elevernes forståelse af, hvad det her samfund handler om - og igen senere for at de bedre kan forstå deres placering i det og hvordan man handler for at ændre det. Man kan ikke lave revolutionære i skolesystemet - det tror kun Erhard Jacobsen og enkelte forvirrede lærere. De fleste elever har simpelthen ikke erfaringer nok til selv at fælde nogen endegyldig dom over samfundet. De mangler oplevelsen af at være låst fast i et lønarbejde. De føler sig på vej mod en bedre tilværelse - borte fra forældrene og borte fra skolen. De har en masse erfaringer som forbrugere af cowboybukser, plader, stereoanlæg osv., som umyndiggjorte i familien og som umyndiggjorte i skolen. Disse erfaringer kan og skal skolen bygge på. Men man må hele tiden være opmærksom på, at for eleverne er perspektivet ikke først og fremmest et andet samfund. Det er at komme ud af umyndiggørelsen. Man kan altså ikke give eleverne en erkendelse af, at samfundets onder skyldes kapitalismen og derfor må vi have et socialistisk samfund. Jo - man kan få dem til at lære det udenad. Målet må i stedet være at give eleverne et værktøj til senere hen at kunne overskue sin egen situation og finde ud af at handle relevant i forhold til det hun/han vil selv. Det vil sige, at man arbejder med emner fra virkeligheden, at man forsøger at analysere forholdene, og at man beskæftiger sig med andre måder at indrette samfundet på. Endelig må man hele tiden arbejde for at styrke elevernes tillid til sig selv og til gruppen. Man må erfare sig frem til hvormeget man selv kan klare og hvor man må handle kollektivt.

...man arbejder med emner fra virkeligheden, men forsøger at analysere forholdene, og man beskæftiger sig med andre måder at indrette samfundet på. (Foto: Niels Alm)

NYE MÅL FOR GYMNASIET/HF.

Omkring gymnasiet strides forskellige politiske meninger, som i øjeblikkets folketingspolitiske dødvande holder hinanden i skak. De borgerlige vil opretholde gymnasiet som en eliteuddannelsesinstitution, dvs. bevare systemet, som det er nu, blot med en tilbagevenden til en skrapere adgangsbeholdning. I den socialdemokratiske afdeling snakker man om en samordning af de 16 - 19 åriges uddannelser. Hvad den skal bestå i er uklart, men fx. i U-90-flertallet tegner der sig et billede af, at man opretholder eliteuddannelse, men gør dem mere fleksible. De skal ikke længere bindes til én bestemt institution, men skal fremstå som et resultat af et tilsyneladende frit, individuelt valg af uddannelsesstumper, som så kan tages på forskellige institutioner. Kritikerne peger på, at hvis man skal have fat i de 30% af en ungdomsårgang, som ikke får en uddannelse efter folkeskolen, så må der laves radikalt om på strukturen i retning af - at opløse in-

stitutionsgrænserne dvs. at lave en 12-årig enhedsskole, - at opløse de traditionelle faggrænser (som hindrer at uddannelserne kan åbne for alvorlig beskæftigelse med samfundsproblemer) - at lægge vægten på problemformulering og problemløsning. Altså tre krav som koges ned til enhedsskole, tværfaglighed og projektorientering.

I det tidligere nævnte uddannelsespolitiske oplæg fra en gruppe kritiske gymnasielærere opstiller man en række mål for en sådan skole: Der skal opnås

- a. helhed- og sammenhængsforståelse,
- b. evne til at kunne formulere problemer og løse dem
- c. evne til at generalisere ud fra egne og andres erfaringer,
- d. evne til at sætte konkret viden ind i en samfundsmæssig sammenhæng,
- e. evne til at arbejde og tage beslutninger kollektivt,
- f. evne til at udvikle såvel praktiske som kunstneriske sider af sin personlighed,
- g. evne til at kunne udtrykke sig både skriftligt og mundtligt i arbejdssituationer og offentligt.

REALISERINGEN_I_GYMNASIET/HF.

En realisering af sådanne mål er vanskelig i det nuværende gymnasium/HF. Det kræver, at der rokkes afgørende ved den vigtigste grundpille: fagopdelingen udtrykt i såvel de mange faglige bekendtgørelser som i lærernes uddannelse. På Herlev Statsskole, hvor jeg i øjeblikket har min daglige gang, arbejder vi med disse problemer i en række forsøg, som allerede er i gang og i planlægningen af et kommende forsøg med arbejdstitlen "Væk fra den splittede skole". I de igangværende forsøg drejer det sig primært om at stable undervisningsprojekter op på tværs af de eksisterende faggrænser, dvs. man arbejder med faglærere og med de faglige bekendtgørelser (med dispensationer). I det planlagte forsøg drejer det sig om at forsøge at ophæve faggrænserne helt fra grunden.

I et forsøg med integration af den sproglige linie - til daglig kaldet "Splinje", som jeg deltager i som musiklærer samarbejder alle fag minus idræt og matematik. Arbejdet har hidtil (1 år) delt sig i samlede projektperioder og perioder, hvor fagene har arbejdet med en fælles overskrift. De fælles projekter har været to startprojekter om skolen og om byen København og årsprøven, som udformes som et fællesprojekt om 30-erne og 40-erne sammenlignet med elevernes verden, de sene 70'ere. Af koordine-rede emner har der været "menneskerettighederne", "julen" og udviklingen fra 30-erne til i dag indenfor områderne familien, skolen, arbejdet, politik og fritiden. Fagskemaet er opretholdt i de koordinerede perioder og opløses i projektperioderne. Lærerne på projektet har ud over sædvanligt time-tal 2 mødetimer ugentlig samt i forskelligt omfang timer til at deltage i andre fag. Et væsentligt led i projektperioderne har været at eleverne selv skulle ud og lave studier i marken - se på boligkvarterer, snakke med beboere, interviewe ældre mennesker om deres liv osv. Andre krav til arbejdet er, at det skal omfatte alle l.g.-sproglige fag, at der i hver fase skulle foregå en selvstændig problemformulering, indsamling af facts, bearbejdning, lærerinput med konkret viden som skal anvendes og at der udarbejdes slut-produkter i forskellige former. I skoleprojektet var produktet en plancheudstilling, i københavnprojektet var det en minirevy og en række fremmedsprogede alternative turistbrochurer om forskellige kvarterer i København, som senere er blevet trykt og anvendt af "Husets" informationskontor for unge udlændinge. Årsprøveprojektet, som skal danne udgangspunkt for diskussionen af den endelige udformning af eksamen har som hovedprodukt en revy med arbejdstitlen 30-erne og 40-erne versus 70-erne. I den indgår manuskripter som biprodukter, som skal danne udgangspunkt for en vis evaluering af de enkelte fag. I årsprøven indgår alle fag - dog undta-

Produktet kan f.eks. være....

get latin, som desværre er faldet lidt udenfor undervejs i l.g.

MUSIK I SPLINJE.

Desværre har vi på Herlev Statsskole den forsøgsordning at formning og musik deler l.g's to halvår, sådan at klasserne har 2 timers formning og 2 timers musik forår og efterår eller omvendt. Det gælder også de to Splinje-klasser, som kun har haft musik i foråret. Forårets koordinerende emne var udviklingen fra 30-erne og op til idag med hovedvægten på Danmark. I musik har jeg forsøgt at fastholde en dobbeltfunktion af faget dels som produkt-fag og dels som integreret i det fælles emne. Vi har således arbejdet med at prøve at finde klassernes musikalske udtrykspotentialer og udvikle dem så langt tiden nu har tilladt. Derudover har vi arbejdet med 30-ernes og 40-ernes musik i meget bred forstand.

Vi har arbejdet med forskellige musikalske udtryk

en minirevy.

(Foto: Niels Alm)

for at give eleverne en mulighed for at finde ud af, hvor deres styrke ligger - hvilke muligheder man har for at udtrykke sig ved hjælp af lyd. Det har drejet sig om at afprøve en række synge-spille former: vise, latinamerikansk rytme, beat, blues og andre musikalske udtryk: båndcollager i forskellige udformninger. Omkring fællesforløbet har vi arbejdet med at give et indtryk af, hvilket musikalsk rum folk fra forskellige sociale grupper levede i i 30-erne og 40-erne i forbindelse med revy, jazz, forskellige folkelige musikformer og det store nye massemedie, Danmarks Radio.

I årsprøveprojektet indtager musik en central plads som produktfag. Som nævnt skal det samlende produkt være en revy. Her skal anvendes udtryksformer som skuespil, sang/musik, lydbånd og billeder/kulisser. Eleverne arbejder i grupper omkring enkeltscener af 10-15 minutters varighed. Disse scener skal tilsammen give et billede af 30-erne og 40-ernes Danmark versus nutidens. Grupperne skal som skriftlig dansk-opgave levere rammerne og problemgennemgange til

scenerne. På det grundlag udarbejder lærerne den endelige opgaveformulering til hver scene. Faglærerne fungerer som vejleder på hver 2 grupper som så udarbejder manus til revyen. Eleverne kan vælge sig på disse manusgrupper bla. efter om de ønsker at arbejde med fremmedsproget materiale. Hver gruppe arbejder med én tidsperiode og ét livsområde, fx. arbejdet i 30-erne. Musikk læreren fungerer som koordinator i manusperioden og som hovedvejleder i de tre arbejdsdage, som er afsat til den endelige revyproduktion.

Når vi har valgt revy-formen som produktform er det fordi den indeholder flere momenter end fx. den traditionelle skriftlige rapport med mundtlig fremlæggelse. Umiddelbart omfatter den flere fagområder. På en revy kan man også bedre måle en gruppes - en række individers evner til at arbejde sammen. Det enkelte medlem af en gruppe får flere muligheder for at vise sin forståelse af problemkomplekset end ved en skriftlig fremstilling med mundtligt forsvar - formen, revy, tilgodeser andre evner end de traditionelle akademiske. Endelig giver det en dybere forståelse af fx. en tidsperiode at skulle fremstille den i et koncentreret sceneforløb omkring nogle udvalgte problemstillinger end at skulle beskrive dem i en rapport. Ser man på de formål, der overfor er opstillet fra pkt. a til pkt. g, kan man se, at en produktform som fx. en revy i den nævnte form bedre går ind i en række punkter end traditionelle gymnasie/HF produktformer.

I det fremtidige Splinje-forløb er der fastlagt en række overordnede problemområder, som skal samle forløbet på hvert halvår. Graden af integration mellem fagene vil i høj grad være resultat af, hvordan det første årsprøveprojekt forløber, fordi det skal danne grundlag for elevers og læreres oplæg til forhandlinger med gymnasiedirektoratet til efteråret om den endelige eksamensform. For-

søgsgruppen har lagt sig fast på, at formning og musik skal køre i 2. og 3.g som et integreret produktfag. DVS. at eleverne ikke skal vælge mellem formning, musik, dramatik, film, men at formning/musik lægges som et fælles fag i resten af skoleforløbet.

I et sådant forsøg er der naturligvis masser af problemer. Lærernes forskellige holdninger til fag/fagopløsning er oplagt et problem. Sprogfagernes særlige problemer er meget store, når vi kører fuldt integrerede projekter. Det er ikke så meget et problem om hvilken politisk holdning man har - om man er kommunist eller konservativ. Spørgsmålet er snarere, om man trækker hjem mod det kendte fag eller om man har fantasi og mod til at kaste sig ud i nye ting. Her er det oplagte problem, at meget få lærere idag har gennemgået en uddannelse, hvor målene lå op ad de mål, der er sat for vores forsøg. Hvis man besidder evner som de tidligere under a) til g) nævnte, så er det snarere på trods af sin uddannelse end i kraft af den.

Revyformen tilgodeser andre evner end de traditionelle akademiske.
(Foto: Niels Alm)

Det er meget vanskeligt at vurdere et forsøg som Splinje efter 1 år. Foreløbig ser det ud som om klasserne er mere aktive end parallelklasserne, en anelse mindre individualistiske - mere kollektivt modige. Samtidig peger forsøget indtil videre på en række problemer i gymnasiesituationen: Lærerne er stadig bedømmere, eleverne skal stadig have en eller anden type eksamen, som skal ende i et traditionelt eksamensbevis. Lærerne er stadig faglærere. Vi har to til fire timer ugentlig med klasserne i vores fag og vi har andre klasser ved siden af. Det

betyder, at man let falder tilbage på det sikre faglige område - fx. hvis den fælles planlægning i en periode er lidt svag. Det prøver man i det kommende forsøg "Væk fra den splittede skole" at arbejde sig væk fra. Her opbygger man en grundstruktur, hvor 3 eller 4 klasser danner storgrupper med et fast heltidstilknyttet lærerkorps, hvor alle fagtyper er repræsenteret. Tilbage af fagopsplitningen står så vores uddannelser og det at skolen foreløbig har som præmis, at studentereksamen skal ligne den traditionelle.